

Modrocvetna komelina (*Commelina communis* L.) - neofit v slovenski flori

Common dayflower (*Commelina communis* L.) - neophyte in slovenian flora

Tinka Bačič, Novakova 1, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

Dušan Naglič, Podlimbarskega 41 a, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

Izvleček: Članek obravnava pojavljanje vrste *Commelina communis* L. v Sloveniji. *C. communis* je vzhodnoazijska vrsta, ki se je pri nas udomačila v zadnjih desetletjih. Iz karte razširjenosti je razvidno, da uspeva po vsej Sloveniji.

Abstract: The article discusses the occurrence of *Commelina communis* L. in Slovenia. *C. communis* is an East Asian species, naturalised in Slovenia in the last few decades. According to the distribution map it is evident, that the species has become widespread all over Slovenia.

1. Uvod

Družina *Commelinaceae* spada v red *Commelinales*, kamor uvrščajo vrsto tropskih in subtropskih družin. V družini je 38 rodov z okoli 600 vrstami. Delimo jih lahko na dve poddružini. Poddružina *Commelinoideae*, kamor sodi tudi komelina, ima somerne cvetove, za razliko od poddružine *Tradescantioideae* z zvezdastimi cvetovi.

Komelinovke uspevajo pretežno v tropskem in subtropskem pasu in v toplejših predelih zmernege pasu. Pri nas jih poznamo kot sobne in vrtno okrasne rastline, predvsem iz rodov *Commelina*, *Tradescantia*, *Zebrina*, *Cyanotis*, *Dichorisandra* in *Rhoeo*. Številne vrste rodov *Tradescantia* in *Zebrina* prodajajo pod skupnim imenom tradescancija ali vednoživ. Njihova domovina je Srednja in Južna Amerika.

Pri nas med vrtnimi okrasnimi komelinami najpogostejše vidimo modrocvetno komelino (*Commelina communis*), ki se je predvsem v Južni Evropi marsikje že naturalizirala.

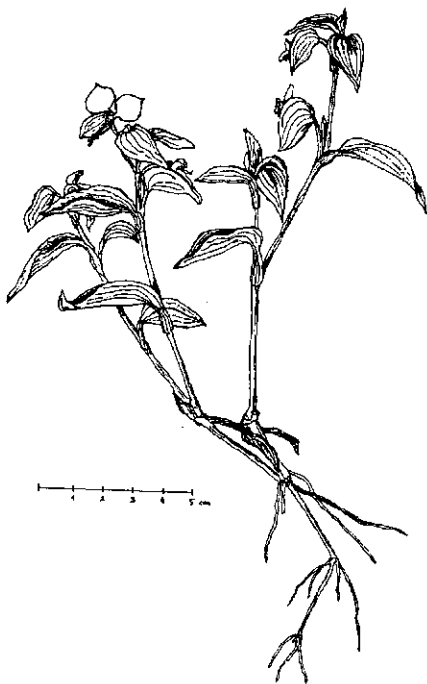
2. *Commelina communis*

Commelina communis je zelnata trajnica

(hemikriptofit), ima kipeče ali poleglo, razvejano, do 70 cm visoko steblo, ki se včasih na kolencih ukoreninja. Listi z nožnico objemajo steblo, ploskev pa je široko suličasta, z zaokroženim dnom, nerazločno pecljata in večinoma 5-10 x 1,5-3 cm velika. Listna nožnica je ob ustju dlakava. Peclji socvetja so navadno dolgi okoli 2 cm, proti vrhu odebeljeni. Socvetje navadno 3- do 4-cvetno, obdano z veliko, gredljato zganjeno braktejo, podobno spatii.

Cvetovi so dvobočno somerni - spodnji notranji perigonov list je reduciran, bel, preostala dva sta večja, modra. Zunanji perigonovi listi so jajčasti, spodnja dva sta delno zraščena. Prašnikov je 6, trije plodni in trije jalovi. V plodni glavi so navadno štiri semena. Modrocvetna komelina cveti od poletja do jeseni.

Literatura omenja tudi nekaj drugih vrst v rodu *Commelina*, ki jih gojijo v okrasne namene in jih včasih najdemo podivjane. Takšna vrsta je *C. virginica*, ameriška vrsta, ki se od *C. communis* razlikuje po značilnih rdečih dlačicah na ustju nožnice; modri notranji perigonovi listi so med seboj bolj enaki kot pri *C. communis* in plod vsebuje le 3 semena. Subspontano se pojavlja v Severni Italiji (Pignatti, 1983), na zahodni slovenski meji

Sl. 1: *Commelina communis* L. (po Priszter 1963)
Fig. 1: *Commelina communis* L. (after Priszter 1963)

(ali celo že na ozemlju današnje Slovenije, pri Gorici in v Žavljah pri Trstu) pa jo je nahajal Zimich (Mezzena 1986).

V sorodstvu komeline najdemo še nekaj vrst, ki se v zadnjem času ponekod po Evropi naturalizirajo. Takšna je na primer severno-ameriška vrsta *Tradescantia virginiana* L. Flora Europaea (Webb, 1980) navaja, da je udomačena v Južni Evropi. Stace (1991) v New Flora of British Isles piše, da vrsta lahko nekaj časa uspeva na ruderalnih rastiščih, kamor jo ljudje odvržejo. Tudi Janchen (1956-60) omenja redko podivjano uspevanje te vrste. Subspontano naj bi uspevala tudi v Severni Italiji (Pignatti, 1983) in Švici. Flora der Schweiz (Hess, Landolt & Hirzel, 1991) izpostavlja problematiko križancev in selekcioniranja tradeskancije. Mnogo rastlin, ki jih gojijo pod imenom *T. virginiana*, je namreč v

resnici hibridov med *T. virginiana* s. str. in sorodnimi vrstami. Torej je možno, da so tudi križanci naturalizirani. Tudi v Sloveniji je že bilo opaženo subspontano uspevanje viržinske tradeskancije. Tako je bila opazovana nekaj let zaporedoma v razpoki ob robu pločnika za Bežigradom, od koder so jo kasneje izruvali (N. Jogan, ustno poročilo).

3. Naturalizacija

Modrocvetno komelino vidimo v zadnjih desetletjih pogosto rasti kot plevel po gredicah in koritih, pa tudi izven vrtov, na ruderalnih rastiščih, ob cestah, parkiriščih, kjer njenega uspevanja ne moremo neposredno pripisati človeku.

Njeno pojavljanje v tem delu Evrope sega daleč nazaj. Že Hayek (1932-33) omenja subspontano uspevanje komeline na Hrvaškem, Janchen (1956-60) pa navaja, da je bila opažena pri Gradcu.

V novejši literaturi je subspontano pojavljanje komeline omenjano pogostejše. Očitno se je v tem obdobju vrsta še bolj razširila, najbrž pa so ji posvečali tudi več pozornosti. Ni presenetljivo, da komelini ustreza predvsem južноеvropsko podnebje. Tako Poldini (1991, 1993) navaja številna nahajališča na Tržaškem in na zahodu Furlanije - Julijske krajine. V Flora d'Italia (Pignatti, 1983) pa poleg Severne Italije omenjajo tudi uspevanje v urbanih središčih na jugu. Navedbe nahajališč komeline v Švici (Lauber & Wagner, 1996) so iz jugozahodnega (okolica Ženevskega jezera), vzhodnega (Walensee) in južnega dela (Lugano). O naturaliziranosti komeline poročajo tudi z Madžarske, iz Romunije (Nyarady & al., 1966), Turčije (Davis, 1984), Srbije (Obradović, 1986) itd.

Vrsta se pojavlja tudi severno od Alp, a ni tako razširjena in njeno pojavljanje je najbrž bolj prehodnega značaja. Hartl & al. (1992) opisujejo njeno uspevanje v šestih kvadrantih v nižini Avstrijske Koroške kot 'nestalno ali naturaliziranost nezanesljiva'. Exkursions-

flora von Österreich (Fischer, 1994) piše, da to vrsto včasih lahko najdemo izven vrtov, podivjano na ruderalnih rastiščih. Komelino so opazili tudi v južni Nemčiji (Oberdofer, 1990).

O pojavljanju modrocvetne komeline pri nas je prvi pisal B. Turk (1988) in po njem jo navaja tudi Register flore Slovenije (Trpin & Vreš, 1995). Ta vzhodnoazijska vrsta se je tako tudi v Sloveniji očitno naturalizirala in se celo močno razširila.

4. Razširjenost v Sloveniji

Pregled nahajališč:

- 0047/2** Slovenija: Severna Primorska: Nova Gorica : na več mestih - pod okrasnim grmičevjem, na gredicah in v razpokah betonskega tlaka. 3. 10. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 0051/3** Slovenija: Notranjska: Logatec: Potoška ul., Prešernova ul. - na cvetlični gredi. 7. 7. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 0053/1** Slovenija: Zalog pri Ljubljani: Hladniška pot - pod živo mejo in na gredicah. 5. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0059/1** Slovenija: Krško - Brežiška kotlina: Krško: na več mestih - po gredicah, na pesku. 6. 8. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 0157/3** Slovenija: Dolenjska: Novo mesto: na več mestih - na zapleveljenih gredicah, v cvetličnih posodah, v razpokah na asfaltu. 17. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0251/1** Slovenija: Notranjska: Postojna: Kraška cesta - kot plevel na gredici. 14. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0257/1** Slovenija: Dolenjska: Novo mesto: na več mestih - na zapleveljenih gredicah, v cvetličnih posodah, v razpokah na asfaltu. 17. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0351/1** Slovenija: Notranjska: Pivka - v cvetličnih koritih. 20. 9. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 0447/4** Slovenija: Primorska: Izola: na več mestih - na gredicah, pod drevesi, na vrtnem nasipališču. 9. 11. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0447/4** Slovenija: Primorska: Portorož: na več mestih - pod okrasnim grmičevjem in po gredicah. 2. 7. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 0448/1** Slovenija: Primorska: Koper: na več mestih - pod okrasnim grmičevjem in na gredicah. 5. 7. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0448/3** Slovenija: Primorska: Koper: na več mestih - pod okrasnim grmičevjem in na gredicah. 5. 7. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 0451/1** Slovenija: Primorska: Ilirska Bistrica: na več mestih - v koritih, v razpokah na pločniku, na gredicah, ob ograjah. 20. 9. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 0451/2** Slovenija: Primorska: Ilirska Bistrica: na več mestih - cvetlična korita, gredice, rob pločnika. 20. 9. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9362/3** Slovenija: Pomurje: Radenci - po vrtovih. 29. 7. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9363/1** Slovenija: Prekmurje: Murska Sobota: na več mestih - pod živo mejo in na gredicah. 29. 7. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9455/4** Slovenija: Koroška: Ravne na Koroškem: na več mestih - na gramoznih tleh izven vrtov, na cvetličnih gredicah. 5. 8. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9456/3** Slovenija: Koroška: Slovenjgradec: Šolska cesta, Koroška ul. - zapleveljena cvetlična greda. 18. 6. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9459/2** Slovenija: Štajerska: Maribor: na gredicah. 29. 7. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9459/4** Slovenija: Štajerska: Maribor: na gredicah. 29. 7. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9550/3** Slovenija: Gorenjska: Jesenice: Udarna ul. - gredice. 10. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9550/4** Slovenija: Gorenjska: Javornik pri Jesenicah: pri železniški postaji - ob gredici z okrasnim cvetjem. 10. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.

- 9550/4 Slovenija: Gorenjska: Koroška Bela - na gredici z okrasnim cvetjem. 10. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9648/2 Slovenija: Julijske Alpe: Trenta - ob njivi. 750 m n.m. 5. 9. 1991. Leg. & det. N. Praprotnik (Hladnikia 5).
- 9651/4 Slovenija: Gorenjska: Duplje: na več mestih - ruderalna rastišča. 28. 6. 1996. Leg. & det. T. Bačič.
- 9654/4 Slovenija: Zgornje Savinjska dolina: Ljubno ob Savinji - cvetlična gredica. 5. 8. 1989. Leg. & det. D. Naglič.
- 9655/3 Slovenija: Zgornje Savinjska dolina: Radmirje - cvetlična gredica. 5. 8. 1989. Leg. & det. D. Naglič.
- 9656/2 Slovenija: Štajerska: Velenje: na več mestih - na cvetličnih gredicah. 13. 6. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9747/3 Slovenija: Julijske Alpe: Kobarid - kot plevel po vrtovih in koritih. 234 m n.m. 19. 9. 1987. Leg. & det. Nejc Jogan.
- 9751/2 Slovenija: Gorenjska: Duplje: na več mestih - ruderalna rastišča. 29. 6. 1996. Leg. & det. T. Bačič.
- 9752/3 Slovenija: Gorenjska: Kranj: na več mestih - v razpokah betona in po gredicah. 13. 9. 1988. Leg. & det. D. Naglič.
- 9755/4 Slovenija: Štajerska: Vransko - na cvetličnih gredah. 11. 6. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9757/1 Slovenija: Štajerska: Žalec pri Celju: Ulica Savinjske čete - ob zidu pod balkoni s cvetjem. 7. 11. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9757/4 Slovenija: Štajerska: Celje: na več mestih - po gredicah, ob robovih vrtov, pod živo mejo in ob ograjah. 19. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9848/1 Slovenija: Severna Primorska: Most na Soči - cvetlična greda. 10. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9848/1 Slovenija: Severna Primorska: Tolmin: Bazoviška ulica, Ulica padlih borcev - v razpokah na pločniku in ob robu ceste ob vrtni ograji. 23. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9848/3 Slovenija: Severna Primorska: Slap ob Idrijci - cvetlična greda. 10. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9852/4 Slovenija: okolica Ljubljane: Vižmarje - ob vrtni ograji, nečetoča. 300 m n.m. april 1997. Leg. & det. T. Bačič.
- 9853/2 Slovenija: Gorenjska: Radomlje pri Domžalah: Prešernova - cvetlični vrt. 16. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9853/4 Slovenija: Gorenjska: Domžale: na več mestih - na cvetličnih gredicah, na nasipališču na vrtu, v betonskih koritih z okrasnim grmičevjem. 18. 6. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9859/1 Slovenija: Kozjansko: Podčetrtek - pod gradom, senčna ruderalna rastišča. 8. 1995. Leg. & det. N. Jogan.
- 9950/3 Slovenija: Severna Primorska: Idrija: Rožna ul. - na cvetlični gredi. 7. 7. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9952/2 Slovenija: Ljubljana: Šiška: na več mestih - pod grmovjem in na cvetličnih gredah. 8. 10. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9952/4 Slovenija: Ljubljana: Vič: na več mestih - pod balkoni z okrasnim cvetjem, na vrtnem nasipališču, ob vrtni ograji in na gredicah. 26. 8. 1987. Leg. & det. D. Naglič.
- 9953/1 Slovenija: Ljubljana: Bežigrad: na več mestih - pod okrasnim grmovjem in na gredicah. 1. 9. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9953/3 Slovenija: Ljubljana: Center, Ljubljanski Grad: na več mestih - v senci dreves, na cvetličnih gredah. 31. 8. 1986. Leg. & det. D. Naglič.
- 9960/3 Slovenija: Bizeljsko: pri Bizeljskem gradu - senčna ruderalna rastišča. 8. 1995. Leg. & det. N. Jogan.

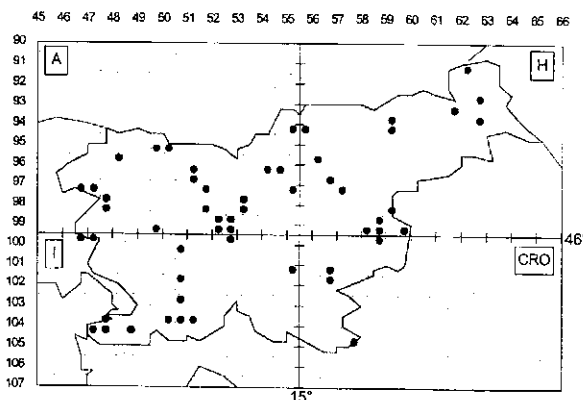
Podatke o ostalih nahajališčih smo dobili iz popisnih listov za kartiranje flore Slovenije, shranjenih na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani. Večinoma je bila popisana v zadnjih desetih letih na Študentskih raziskovalnih taborih (cf. Jogan 1995, 1996).

Vidimo, da modrocvetna komelina uspe-

va v vseh fitogeografskih območjih Slovenije, predvsem v nižinskem, pa tudi v spodnjem montanskem pasu. Njeno pojavljanje je vezano na okolico človeških bivališč v mestih in vaseh. Ustrezajo ji predvsem senčna in vlažna ruderalna rastišča.

Pojavlja se podivjano, ko seme zanese z vrto, vendar kaže, da je sposobna vztrajati

dalj časa na istem rastišču. Nekateri menijo (vrtnar J. Medle, ustno), da se komelina razširja s kompostom. Seme naj bi se obdržalo v kompostu tudi več let, nato pa kalilo v cvetličnih lončkih, pod balkoni, po gredicah in vrtnih nasipališčih. Po drugih podatkih pa naj bi se komelina razširjala s ptičjo hrano (Oberdorfer, 1990).

Sl. 2.: Razširjenost vrste *Commelina communis* L. v Sloveniji.

Fig. 2: The distribution of *Commelina communis* L. in Slovenia.

5. Summary

Due to its indisputable attractive bright blue flowers *Commelina communis* L. is a commonly grown garden and pot-plant beloved and honored by thousands of amateur horticulturists. Although its natural distribution has been limited to the territory of Eastern Asia, nowadays, owing to excessive human impact on environment, it has become widespread all over warm and temperate regions of the World. Much the same as in divers other South European countries, in the last decades *Commelina* has become natura-

lized also in Slovenia, where it can be found in ruderal places, beyond the garden fences, in pavement crevices &c., where it can also persist for several years. It has been recorded in every single phytogeographical region in the territory of Slovenia. Its thriving is mostly connected to shaded and humid habitats, and its localities are scattered particularly in the lowlands (no more than a few records are from the lower montane belt). The composed distribution map presented here clearly depict actual knowledge of its distribution in "the sunny side of the Alps" (as Slovenia is admirably announced by its worthy inhabitants).

6. Literatura

- DAVIS, P. H., 1984 : Flora of Turkey and East Aegean Islands, vol. 8. Edinburg University Press, Edinburg.
 FISCHER, M. (Hrsg.), 1994: Exkursionsflora von Oesterreich. Ulmer Verlag, Wien.
 HARTL, H. & al., 1992: Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen Kaerntens. Naturwissenschaftlicher Verein fuer Kaernten, Klagenfurt.

- HAYEK, A., 1932-33: Prodrum Florae peninsulae Balcanicae 3. Berlin.
- HESS, H. E., E. LANDOLT & R. HIRZEL, 1991: Flora der Schweiz. Birkhauser Verlag, Basel.
- JANCHEN, E., 1956-60: Catalogus Florae Austriae. Springer Verlag, Wien.
- JOGAN, N., 1993: Delo floristične skupine. Tabor študentov biologije Raka '92: 3-5. ZOTKS GZM, Ljubljana.
- JOGAN, N., 1996: Prispevek k poznavanju flore Kozjanskega, Vzhodna Slovenija. In: Bedjanič, B. (ed.): Raziskovalni tabor študentov biologije Kozje '95. ZOTKS GZM, Ljubljana: 23-26.
- LAUBER, K. & G. Wagner, 1996: Flora Helvetica. Verlag Paul Haupt Bern, Stuttgart, Wien.
- MEZZENA, R., 1986: L'erbario di Carlo Zirnich (Ziri). Atti Mus. Civ. Stor. Nat. Trieste.
- NYARADY, E. I. & T. Savulescu, 1966: Flora republicii socialiste Romania. Academiei Republicii socialiste Romania.
- OBERDORFER, E., 1990: Pflanzensoziologische Exkursions Flora. Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart.
- OBRADOVIĆ, M., 1986: *Commelinaceae*. In: SARIĆ, M. R., 1986: Flora SR Srbije X, dodatek (2). CANU, Beograd: 225.
- PIGNATTI, S., 1983: Flora d'Italia 1-3. Edagricole, Bologna.
- POLDINI, L., 1991: Atlante corologico delle piante vascolari nel Friuli-Venezia Giulia. Direzione regionale delle foreste e dei parchi & Università degli studi di Trieste, Dipartimento di biologia. Udine.
- POLDINI, F. & M. VIDALI, 1993: Addenda et errata/corrige all "Atlante corologico delle piante vascolari nel Friuli-Venezia Giulia" (1991). 1. Gortania 15: 109-134.
- PRISZTER, S., 1961: *Commelina communis* L. Magyarországon. Bot. Köz. 48: 115-116.
- STACE, C. A., 1991: New Flora of the British Isles. CUP, Cambridge.
- TRPIN, D. & B. VREŠ, 1995: Register flore Slovenije. ZRC SAZU, Ljubljana.
- TURK, B., 1988: Priseljenke v Ljubljanski flori. Proteus 51 (4): 135-138.
- WEBB, D. A., 1980: *Commelina*. In: Tutin, T. G. & al. (eds.): Flora Europaea 5. CUP, Cambridge.